

تاریخ سیاسی - اجتماعی اسلام

از آغاز تا زوال امویان

تألیف

بهمن خویی زاده

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

سرشناسه	: خویی زاده ، بهمن
عنوان و پدیدآور	تاریخ سیاسی اسلام / تألیف بهمن خویی زاده
مشخصات نشر	: حق یاوران ، ۱۳۸۵
مشخصات ظاهری	: ۲ ج. مصور، نقشه، نمودار
شابک	: ۹۷۸-۹۶۴-۲۷۰۹-۰۳-۸
یادداشت	: فهرست نویسی بر اساس اطلاعات قیفا.
یادداشت	: کتابنامه.
مندرجات	: ج. ۱. از آغاز تا زوال امویان - ج. ۲. خلافت پس از پیامبر صلی الله علیه و اله.
موضوع	: اسلام - تاریخ - از آغاز تا ق ۱۳۲
موضوع	: محمد (ص)، پیامبر اسلام، ۵۳ قبل از هجرت، ۱۱ ق، - سرگذشتنامه
موضوع	: امویان - تاریخ.
موضوع	: خلفای راشدین
موضوع	: تاریخ نویسی اسلامی
رده بندی کنگره	: ۱۳۸۴/۱۴/خ ۱۴/ BP
رده بندی دیویی	: ۹۱۲/۲۹۷
شماره کتابخانه ملی	: ۸۴-۲۹۱۱۸ م

نام کتاب : تاریخ سیاسی - اجتماعی اسلام از آغاز تا زوال امویان

تألیف : بهمن خویی زاده

تیراژ : ۱۲۰۰ نسخه

نوبت چاپ : اول - ۱۳۸۶

تهیه و تنظیم : مؤسسه آرین ویژه

لیتوگرافی : آران

چاپخانه : عمران

ویراستار : معصومه درخشنده - آرین اصغر نژاد - سوسن عرب بهمنی

حروفچینی و صفحه آرایی : سیده خدیجه حسینی

صفحه آرایی و طراحی جلد : رمی غفاریان با همکاری آتلیه نوژن طراحان

قیمت : ۴۳۰۰ تومان

شابک : ۹۷۸-۹۶۴-۲۷۰۹-۰۳-۸

نشر : حق یاوران

جلد اوّل

زندگی پیامبر ﷺ

تاوفات

فهرست مطالب

آغاز سخن.....	۸
بخش اول: بحث مقدماتی درباره تاریخ.....	۱۳
تاریخ و تعریف آن ۱۳، موضوع و فایده تاریخ ۱۴، نقش تاریخ در تربیت جوانان ۱۵، تحول تاریخ نویسی ۱۵، روش های تاریخ نگاری ۱۶، تاریخ نقلی ۱۶، تاریخ تحلیلی ۱۶، فلسفه تاریخ ۱۶، وظیفه مورخ و محقق تاریخ ۱۷، مکانیسم تاریخ ۱۸، نظریه اقتصادی ۱۸، نظریه تهاجم و تدافع ۱۸، نظریه جغرافیایی ۱۹، ناسیونالیسم و نظریه نژادی ۱۹، نظریه نوانی ۲۰، نظریه غریزه جنسی، عشق و گرسنگی ۲۱، نظریه مشیت الهی ۲۱، سایر نظریه ها ۲۱، اسلام و موتور محرک ۲۲، تأکید قرآن بر عبرت آموزی از تاریخ ۲۳، اهمیت مطالعه تاریخ پیامبر (ص) ۲۵، نگارش تاریخ در بین مسلمانان ۲۵، تحریف در سیره نویسی ۲۶، سیره نویسان و مورخان معروف اسلامی ۲۷، ابن اسحاق ۲۷، ابومخنف ۲۸، هشام کلبی ۲۸، محدثین عمر واقدی ۲۸، ابوالحسن مدائنی ۲۹، محدثین سعد ۲۹، بلاذری ۲۹، ابوحنیفه دینوری ۳۰، یعقوبی ۳۰، طبری ۳۰، احمد بن أعثم کوفی ۳۱، علی بن الحسین مسعودی ۳۲، عزالدین ابوالحسن علی ۳۲، ابن خلدون ۳۲، مورخان دیگر ۳۴، ابوالفرج اصفهانی ۳۴، شهرستانی ۳۴، ابن خلکان ۳۴، مورخان معاصر در تاریخ اسلام و فرهنگ و تمدن اسلامی ۳۴، امیر علی ۳۴، محمد حسنین هیکل ۳۵، دکتر حسن ابراهیم حسن ۳۵، جرجی زیدان ۳۵، جرج جرداق ۳۶، سیره ها و آثار جدید چند دهه اخیر ۳۶، خاورشناسان و ارزیابی کار آنها ۳۷	
بخش دوم: محیط پیدایش اسلام.....	۴۳
مقدمه ۴۳، اوضاع طبیعی عربستان ۴۳، تقسیم بندی عربستان از نظر جغرافیایی ۴۴، حجاز ۴۴، تهامه ۴۵، نجد ۴۵، یمن ۴۵، غروض ۴۵، آب و هوای عربستان ۴۶، اوضاع انسانی عربستان پیش از اسلام ۴۶، اوضاع اجتماعی و سیاسی ۴۶، بیابان گردی ۴۶، شهرنشینی ۵۰، نژاد و نسب عرب ۵۱، نسب عرب ۵۲، باند ۵۳، باقیه ۵۴، دولت های شبه جزیره عربستان پیش از ظهور اسلام ۵۹، دولت های جنوب عربستان ۵۹، دولت معین ۵۹، دولت خضر موت ۶۰، دولت قُتبان ۶۰، دولت سبائیان ۶۱، قدرت گیری حمیریان ۶۳، دولت های شمالی عربستان ۶۷، دولت تبطیان ۶۷، دولت ثذمر ۶۸، دولت هایی که بر سر راه بازرگانی جنوب به شمال تشکیل شدند ۶۹، لخمیان ۷۰، غسانیان ۷۱، آل کندی ۷۲، حکومت در عربستان ۷۸، عربستان میان دو قدرت بزرگ (ایران و روم) ۷۹، اهمیت و موقعیت مکه در شبه جزیره عربستان ۸۰، مکه ۸۰، کعبه ۸۱، سلطه قریش بر مکه ۸۳، اوضاع فرهنگی عربستان ۸۹، جاهلیت و شاخص های آن ۸۹، برداشت غلط از ارزش ها ۹۲، زن، ازدواج، طلاق و خرافه گرایی ۹۳، خرافه گرایی ۹۵، علوم و ادبیات ۹۶، خطابه و شعر ۹۶، ارزش تاریخی شعر جاهلی ۹۷، معلقات ۹۷، نقش شاعر ۹۸، قانون ۹۹، دین و اعتقادات اعراب جاهلی	

۱۰۱، بت پرستی ۱۰۱، بت های عرب در جاهلیت ۱۰۲، بت منات ۱۰۲، بت هبل ۱۰۳، بت لات ۱۰۳، بت عزی ۱۰۳، بت های خانگی ۱۰۴، راز بت پرستی ۱۰۴، پرستش اجرام آسمانی ۱۰۵، صابیان ۱۰۵، اعتقاد به خواب، جادو، روح و جن ۱۰۶، خُفّاء ۱۰۶، اعتقاد به الله ۱۰۷، مذاهب سامی ۱۰۸، زرتشتی گری و مانویّت ۱۰۹، اهمیّت و اعتبار این عقاید در بین عرب جاهلی ۱۰۹، دین اجداد پیامبر (ص) ۱۰۹، اوضاع اقتصادی و معاش مردم عربستان ۱۱۰، تجارت و بازرگانی ۱۱۱، راه ها ۱۱۲، غارت ۱۱۳، نیاز مکه به یک تحوّل اقتصادی - معاشی ۱۱۳،

بخش سوم: پیامبر (ص) در مکه ۱۱۷

تاریخ ولادت پیامبر (ص) ۱۱۷، مرگ مادر ۱۲۲، سرپرستی ابوطالب ۱۲۳، شخصیت رفتاری محمد (ص) (در کودکی و جوانی) ۱۲۳، سفر اوّل محمد (ص) به شام ۱۲۴، روزگار شبانی و تجارت ۱۲۶، حوادث مهمّ دوران جوانی تا بعثت ۱۲۷، جنگ و جدّار ۱۲۷، جُلْفُ الْقُصُول ۱۲۸، ازدواج با خدیجه ۱۲۹، نصب حجرالاسود ۱۳۰، دوره تنزیل ۱۳۲، آغاز وحی ۱۳۲، آغاز دعوت و مراحل آن ۱۳۵، دعوت سری و پنهانی ۱۳۵، نخستین ایمان آورندگان ۱۳۶، وجدان بیدار آدمیت ۱۳۸، مسلمانی ابوذرّ غفاری ۱۳۹، روش تبلیغ پیامبر (ص) در دعوت پنهانی ۱۴۰، وضع نزول وحی در دوره دعوت پنهانی ۱۴۱، چگونگی نزول وحی بر پیامبر (ص) ۱۴۲، علنی شدن دعوت ۱۴۲، دعوت خویشاوندان ۱۴۲، توأم بودن نبوّت و امامت ۱۴۴، دعوت همگانی ۱۴۵، مذاکره قریش با ابوطالب ۱۴۶، برخورد اوّل ۱۴۶، برخورد دوم ۱۴۶، برخورد سوم ۱۴۷، راز مخالفت مستکبران قریش ۱۴۸، نگرانی از فروپاشی نظام اجتماعی ۱۴۸، نگرانی اقتصادی و تهدید ثروت اندوزی اشراف ۱۴۹، بیم و نگرانی از همسایگان قدرتمند ۱۵۱، گروه مسلمانان اوّلیه ۱۵۱، اسلام آوردن حمزه بن عبدالمطلب ۱۵۳، واکنش قریش نسبت به پیامبر (ص) و تازه مسلمانان ۱۵۴، تسخر و استهزاء ۱۵۴، آزارهای روانی و تهمت های ناروا ۱۵۵، شکنجه و آزار نومسلمانان ۱۵۵، اندیشه مقابله با قرآن ۱۵۶، تطمیع ۱۵۷، مهاجرت به حبشه ۱۵۸، اسلام آوردن عمر بن خطاب ۱۶۲، طرح محاصره اقتصادی - اجتماعی بنی هاشم ۱۶۳، وفات ابوطالب و خدیجه ۱۶۶، رخداد اسراء و معراج ۱۶۹، موقعیت پیامبر (ص) پس از فوت ابوطالب ۱۷۰، دعوت در خارج از مکه ۱۷۱، مقدمات مهاجرت به یثرب ۱۷۳، آشنایی پیامبر (ص) با اهالی یثرب ۱۷۳، بیعت عقبه اوّل ۱۷۵، بیعت عقبه دوم ۱۷۵، طرح قتل پیامبر (ص) در دارالندوة ۱۷۶،

بخش چهارم: پیامبر (ص) در مدینه ۱۸۱

حوادث سال اوّل هجرت ۱۸۱، هجرت ۱۸۲، ورود به ثبا ۱۸۶، ورود به یثرب ۱۸۸، ساختمان مسجد ۱۸۸، پیمان عمومی ۱۹۰، ایجاد برادری میان مهاجر و انصار ۱۹۳، تشکیل حکومت اسلامی ۱۹۴، منافقان ۱۹۶، یهودیان ۱۹۷، آغاز درگیری های نظامی ۱۹۸، هدف درگیری ها ۱۹۹، سرّیه حمزه بن عبدالمطلب

۲۰۰، سریه عبیده بن حارث بن مطلب ۲۰۰، سریه سعد بن ابی وقاص ۲۰۱، اتفاقات دیگری که در سال اول هجرت رخ داد ۲۰۱، ازدواج رسول الله ۲۰۱، وفات کلثوم بن هذم ۲۰۱، وفات اسمعین زراره ۲۰۱، حوادث سال دوم هجرت ۲۰۲، تغییر قبله ۲۰۲، وجوب روزه در ماه رمضان ۲۰۴، پیشینه عاشورا ۲۰۴، عملیات جنگی سال دوم هجری ۲۰۸، غزوه ابواء ۲۰۸، غزوه بواط ۲۰۸، غزوه شقوان ۲۰۸، غزوه عثیره ۲۰۸، سریه عبدالله بن جحش ۲۰۹، جنگ بذر ۲۱۱، نتیجه جنگ بدر ۲۱۳، غنایم جنگی ۲۱۴، دو دستور سیاسی ۲۱۵، بحثی درباره جهاد اسلامی و فلسفه شهادت ۲۱۷، جنگ با کسانی که به جنگ با مسلمانان برخاسته‌اند ۲۱۸، جنگ برای از بین بردن فتنه ۲۱۸، دفاع از مستضعفان در برابر مستکبران ۲۱۸، از بین بردن شرک ۲۱۹، اسلام، جنگ و صلح ۲۲۰، آمار مقتولین در جنگ‌های زمان پیامبر اسلام (ص) طبق مدارک ۲۲۲، تنبیه برخی از منافقان ۲۲۲، درگیری با یهودیان بنی قنیقاع ۲۲۲، غزوه سویق ۲۲۳، قرقرة الکدر ۲۲۴، ازدواج علی (ع) با فاطمه زهرا (س) ۲۲۴، وفات دختر پیامبر (ص) ۲۲۴، حوادث سال سوم هجرت سنة الفتح ۲۲۵، غزوه ذی امر ۲۲۵، غزوه بحران ۲۲۵، سریه محدثین مسلمة ۲۲۵، سریه زید بن حارثه ۲۲۶، کشته شدن ابورافع سلام بن ابی الحقیق ۲۲۶، ازدواج پیامبر (ص) با خنصه ۲۲۶، جنگ احد ۲۲۶، حوادث دیگری که در سال سوم هجری پیش آمده ۲۳۲، نزول حکم ارت ۲۳۲، قتل حارث بن سويد ۲۳۲، تولد امام حسن (ع) ۲۳۲، حوادث سال چهارم هجرت ۲۳۳، سریه ابوسلمه ۲۳۳، سریه عبدالله بن اُنس انصاری ۲۳۳، سریه رجیع ۲۳۳، حادثه پترمعوته ۲۳۴، تحلیل دو حادثه رجیع و بشر معونه ۲۳۵، درگیری با یهودیان بنی نضیر ۲۳۵، غزوه ذات الرقاع ۲۳۶، غزوه بدر الوغد ۲۳۷، حوادث دیگری که در سال چهارم هجرت پیش آمده ۲۳۷، حکم تحریم خمر ۲۳۷، تولد حضرت حسین (ع) در سوم شعبان ۲۳۷، وفات فاطمه بنت اسد مادر علی (ع) ۲۳۷، بازگیری خط سربانی از یهودیان ۲۳۷، ازدواج رسول خدا با «أم سلمه» در ماه شوال ۲۳۸، حوادث سال پنجم هجری ۲۳۸، غزوه دومة الجندل ۲۳۸، غزوه بنی المصطلق ۲۳۹، ازدواج پیامبر (ص) با جویثریه ۲۴۰، غزوه خندق ۲۴۱، نتیجه جنگ خندق بر مسلمانان و مشرکان ۲۴۶، علل پیروزی مسلمانان ۲۴۶، غزوه بنی قریظه ۲۴۷، وفات سعد بن معاذ ۲۴۹، حوادث سال ششم هجری ۲۵۰، سریه محمد بن مسلمة انصاری ۲۵۰، سریه عکاشه بن یحضر ۲۵۰، سریه محمد بن مسلمة ۲۵۰، سریه ابو عبیده بن جراح به ذی القصه ۲۵۱، سریه زید بن حارثه ۲۵۱، غزوه بنی لحيان ۲۵۱، سریه ابوبکر بن ابی قحافه به غمیم ۲۵۲، سریه عمر بن خطاب ۲۵۲، غزوه ذی قرد ۲۵۲، سریه زید بن حارثه ۲۵۳، سریه اول زید بن حارثه به وادی القری ۲۵۳، سریه عبدالرحمن بن عوف به دومة الجندل ۲۵۴، سریه علی (ع) به فذک ۲۵۴، سریه زید بن حارثه به وادی القری ۲۵۵، سریه عبدالله بن رواحه به خیر ۲۵۵، سریه کزبن جابر فهری ۲۵۵، سفر عمره - صلح حدیبیه ۲۵۶، تحلیل پیمان حدیبیه ۲۶۰، حوادث سال هفتم هجری ۲۶۳، گسیل سفیران از جانب پیامبر (ص) به خارج از جزیره العرب ۲۶۳، دعوت از امپراتور روم ۲۶۵، دعوت از پادشاه ایران ۲۶۶، دعوت از پادشاه حبشه ۲۶۷، دعوت از امیر غسانی ۲۶۷، دعوت از حاکم مصر ۲۶۸، دعوت از امیر یعامه ۲۶۸، نتیجه گسیل سفیران به سوی امرا و پادشاهان ۲۶۸، غزوه خیبر ۲۶۹، تسلیم فذک

۲۷۲، خیانت زینب بنت حارث ۲۷۲، قضا شدن نماز صبح ۲۷۳، بازگشت جعفر از حبشه ۲۷۳، ازدواج پیامبر(ص) با صفیه ۲۷۳، مقرر شدن چند حکم شرعی ۲۷۴، سفر حج ۲۷۴، ازدواج پیامبر(ص) با میمونه ۲۷۵، اهمیت سفر عمره القضاء ۲۷۶، سرتۀ ابن ابی العوجاه ۲۷۷، حوادث سال هشتم هجری ۲۷۷، اسلام آوردن خالد بن ولید و عمرو عاص ۲۷۷، سرتۀ غالب بن عبدالله لثی ۲۷۷، سرتۀ شجاع بن وهب أسدی ۲۷۷، سرتۀ کمب بن عُمیر غفاری ۲۷۸، سرتۀ قُطَیْبَة بن عامر ۲۷۸، سرتۀ ابو قتاده ۲۷۸، سرتۀ ابو عُبَیْدَة بن جَرّاح ۲۷۹، سرتۀ مؤتّه ۲۷۹، جنگ ذات النلیل ۲۸۱، فتح مکه ۲۸۳، نگرانی انصار ۲۸۸، سخن پیامبر(ص) با خویشاوندان ۲۸۹، نتیجه فتح مکه ۲۸۹، اعزام سرتۀ ها برای تخریب بت خانه ها ۲۹۰، غزوه حُنین ۲۹۰، نبرد طائف ۲۹۲، تقسیم غنائم حُنین ۲۹۴، بازگشت پیامبر(ص) به مدینه ۲۹۶، از حوادث دیگر سال هشتم هجری ۲۹۶، سرتۀ عمرو عاص ۲۹۶، تولد فرزند پیامبر(ص) ۲۹۶، حوادث سال نهم هجری سنّة الوُفود ۲۹۷، سرتۀ عُبَیْثَة بن جَحْض ۲۹۷، سرتۀ ولید بن عقیبه ۲۹۷، سرتۀ علی(ع) برای ویران کردن بت خانه ۲۹۸، اسلام آوردن کمب بن زهیر شاعر ۲۹۸، غزوة تبوک ۲۹۹، انعقاد پیمان با امرای محلی ۳۰۰، سرتۀ خالد بن ولید ۳۰۰، توطئه قتل پیامبر(ص) ۳۰۱، تخریب مسجد ضرار ۳۰۱، عذرخواهی متخلفان تبوک ۳۰۲، ورود وُفود ثقیف برای قبول اسلام ۳۰۲، درگذشت عبدالله بن اُبی ۳۰۲، ورود وُفود قبایل و امرای عرب به مدینه ۳۰۳، وفات دختر رسول الله ۳۰۳، برائت از مشرکان ۳۰۴، حوادث سال دهم هجری ۳۰۵، مباحله ۳۰۶، مسلمان شدن ایرانیان ساکن یمن ۳۰۸، وفات ابراهیم فرزند پیامبر(ص) ۳۰۸، حجّة الوداع ۳۰۹، نتایج آخرین حج رسول الله(ص) ۳۱۲، رخداد غدیر خُم ۳۱۲، حوادث سال یازدهم هجری ۳۱۵، بیماری پیامبر(ص) ۳۱۵، ظهور پیامبران دروغین ۳۱۵، مأموریت اُسامه بن زید ۳۱۷، طلب آمرزش برای اهل یقیع ۳۱۸، پیامبر(ص) می خواست وصیت نامه بنویسد ۳۲۰، شدت یافتن مریضی پیامبر(ص) ۳۲۱، آخرین نماز پیامبر(ص) ۳۲۱

بخش پنجم: سیره عملی پیامبر(ص) ۳۲۵

سیره عبادی ۳۲۶، سیره معیشتی و اقتصادی ۳۲۷، سیره سیاسی و نظامی ۳۲۸، سیره اجتماعی و اخلاقی ۳۳۰، سیره عاطفی و خانوادگی ۳۳۲، سیره رفتار رسول خدا(ص) با کودکان و جوانان ۳۳۴، پاره هایی از سخنان رسول خدا(ص) ۳۳۶، تمسک به کتاب و سنت ۳۳۶، دعا ۳۳۶، صفات مؤمن ۳۳۷، پندها و حکمت ها ۳۳۷، مکارم اخلاق ۳۳۷، آداب معاشرت و دوستی ۳۳۷، صدقه ۳۳۷، جهاد ۳۳۸، داد و ستد و معامله با مردم و پرهیز از قرض گرفتن ۳۳۸، نظافت و پاکیزگی ۳۳۸، رفتار با همسایگان ۳۳۸، تشویق به ازدواج و انتخاب همسر ۳۳۹، حفظ حرمت پدر و مادر ۳۳۹، زیارت اهل قبور ۳۳۹،

منابع و مأخذ ۳۴۵

فهرست اعلام ۳۵۱

آغاز سخن

با یاد نام خدا و سلام بر محمد(ص) و آل پاکش

اما بعد: از سده‌های نخست اسلام، حیات رسول الله(ص) به صورت مبحثی مستقل مورد توجه محققان واقع شده و بنا به همین توجه و نیز ضرورت مطالعات اسلامی بود که تألیفات و پژوهش‌های مستندی به رشته تحریر درآمد. در این پژوهش‌ها، مطالعات و مشاهدات مؤلفان سیر تکاملی پیدا کرد، لذا تألیفاتی را نمی‌بینیم که از آراء و اسناد متقدمان خود بهره‌مند نباشد.

تطور این سیر به خصوص پس از رحلت رسول خدا(ص) رو به تکامل نهاد و همیشه سعی می‌شده تا ضمن توصیف سیمای حیات اسلامی، آن را با دیرینه‌ی تاریخی و آراء و اسناد گذشته سنجیده و مورد مطابقت قرار دهند، به نحوی که آثار مذکور به صورت یک مجموعه زنجیره‌ای جلوه‌گر است.

این کتاب نیز به نوبه‌ی خود در پی شناخت گوشه‌هایی از تاریخ به هم پیوسته‌ی اسلام و پیامبر (ص) است. بی تردید حرکت اسلامی برخلاف تمام حرکت‌های دینی، اجتماعی و سیاسی دیگر، ویژگی‌های خاصی داشته که آن را از سایر حرکت‌ها و جنبش‌ها ممتاز کرده است.

همین ویژگی‌ها است که هر خواننده را به مطالعه‌ی حوادث پرماجرای اسلام فرا می‌خواند و او را به تحلیل و تدبیر می‌کشانند تا درسی فراگیرد.

آری دغدغه‌ی امروز این است که نسل جوانمان، از تاریخ اسلام و حوادث دین خود اطلاع دقیقی نداشته باشد، زیرا جریانات تاریخ اسلام به خاطر همان اهمیت ویژه‌ای که در جهان داشته، بیشتر مورد تاخت و تاز دشمنان بوده است، و یا تحریفاتی که در آن به عمل آمده، سبب شده تا نسل جوان ما از برخی از واقعیت‌های تاریخی دین خود و رسول گرامی آن آگاهی دقیقی نداشته باشد و یا مطالب تحریف شده آن را دریافت کند. پس می‌باید با انتشار تاریخ اسلام و تحلیل صحیح آن، ذهن جوانان عزیز خود و هر خواننده‌ای را به سوی درک حقیقت اسلام بکشانیم - بویژه در دوره کنونی - که این دین به صورت یک موج پرخروش از کشور ما به سایر نقاط جهان به حرکت درآمده و امیدی در دل مستضعفان جهان دمیده و خود مسؤولیت سنگینی را بر دوش ملت مسلمان ایران گذاشته است. جوان عصر حاضر که در راه کسب آزادی و حقیقت، سری پر شور دارد، برای ساختن شخصیت خویش، به دنبال الگو می‌گردد. بنابراین ما باید شخصیت‌های اسلامی تاریخی خود را به آنها معرفی کنیم و با زندگانی پر خیر و برکت آنان آشنا سازیم

تا چراغی روشن فراراه آینده‌ی ایشان باشد. ان شاء الله

فراهم آوردن این مجموعه در برابر کارهای بزرگی که برخی از پیش کسوتان انجام داده‌اند، کار بسیار کوچکی است، ولی هدف از این کار، رفع نیاز دانشجویان علاقه‌مند به درس تاریخ اسلام است که با توجه به سرفصل‌های شورای عالی برنامه‌ریزی وزارت علوم و تحقیقات و فن‌آوری، نگاشته شده است. مجموعه حاضر با عنوان تاریخ سیاسی - اجتماعی اسلام شامل جلد اول «زندگانی پیامبر(ص) تا وفات» و جلد دوم با عنوان «خلافت پس از پیامبر(ص)، تا زوال امویان» است. در نگارش این مجموعه، از آثار علمی و بسیار ارزشمند استادان محترم و بزرگوار چون: حضرت آیت ا... محمد هادی معرفت، آیت ا... استاد سبحانی، زنده یاد دکتر علی اکبر قیاض، دکتر سید جعفر شهیدی، استاد بزرگوار علی دوانی، استاد رسول جعفریان، استاد پیشوایی و استاد نصیری بهره‌ی بسیاری برده شده، همچنین از منابع تاریخی دیگر که در فهرست منابع، نام آنها ذکر شده است.

از استادان محترم و اندیشه‌مند آقایان دکتر فرخجسته، دکتر فضایی، دکتر برهانی‌فر و برهان لیموده‌ی که در این امر مرا یاری فرموده‌اند تشکر می‌نمایم.

در خاتمه از خانم‌ها آدینه اصغری‌نژاد و سوسن عرب بهمنی که زحمات و پراستاری این مجموعه را به عهده داشتند، صمیمانه سپاسگزاری می‌نمایم. با استناد به حدیث نبوی «من لم یشکر المخلوق، لم یشکر الخالق» بر خود لازم می‌دانم که از حضور جناب آقای دکتر حاجی خانی - ریاست پرتلاش دانشگاه آزاد اسلامی واحد کرج - و همچنین

از همکاری معاونت محترم پژوهشی دانشگاه - جناب آقای دکتر حبیبی - و همکاران محترم ایشان که در چاپ و نشر این کتاب، کمال همکاری را مبذول داشته‌اند تشکر و سپاسگزاری کنم و بدین وسیله موفقیت و سلامت همگی را از پیشگاه ایزدمنان خواهانم.

در پایان از احسان بی‌پایان خداوندی که به این حقیر توفیق مجال چاپ و نشر کتاب را عنایت فرمود، بنده‌وار شکرگزارم. به یقین می‌دانم تدوین این مجموعه خالی از عیب و ایراد نیست، از این رو، امیدوارم استادان، دانشجویان و سایر خوانندگان گرامی کاستی‌های احتمالی را به دیده اغماض ننگرند، بلکه با نکته‌سنجی عالمانه خود، برای مؤلف که به کمی بضاعت علمی خویش اعتراف دارد، زمینه تصحیح مجدد آن را فراهم نمایند.

بهمن خویی‌زاده

تأبستان ۱۳۸۳